

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN
Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

**Kullgrop og rydningsrøys
(id 99944)**

Norderhaug østre, 17/1
Løten kommune, Hedmark

Jostein Bergstøl

Oslo 2012

**KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO**

Gårds-/ bruksnavn Norderhov østre	G.nr./ b.nr. 17/1
Kommune Løten	Fylke Hedmark
Saksnavn Reguleringsplan for Norderhovskogen	Kulturmintetype Rydningrøys og kullgrop
Saksnummer (arkivnr. Kulturhistorisk museum) 06/16165	Tiltakskode/ prosjektkode 280030
Eier/ bruker, adresse	Tiltakshaver Løten kommune
Tidsrom for utgravning 3.-4. oktober 2007	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum UTM33: 0298714ø/ 6749652n
ØK-kart CS066-5-2	ØK-koordinater
A-nr. 08/188	C.nr. C58142-3
ID-nr (Askeladden) 99944	Negativnr. (Kulturhistorisk museum) Cf34524_1-34
Rapport ved: Jostein Bergstøl	Dato: 24.02.2011
Saksbehandler: Inger Marie Berg-Hansen	Prosjektleder: Jostein Bergstøl

SAMMENDRAG

Arkeologisk utgravning av kullgrop og dyrkningsspor på Norderhovskogen, nord for Brenneriroa i Løten. Ei stor kullgrop og ei rydningsrøys ble undersøkt. Begge objektene ble snittet med gravemaskin. Rydningsrøysa var fra nyere tid. Kullgropa var meget stor og hadde forkantet bunnform.

Utgravningen viste at den store kullgropa var brukt en eller to ganger i høymiddelalderen. Trolig har det vært produsert trekull til bruk på ei nærliggende gårdssmie. Området ser så ut til å ha ligget brakk til det ble dyrket her en gang etter 1650.

Innhold

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	2
2. DELTAGERE, TIDSRUM	2
3. FORMIDLING	2
4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER.....	3
5. UTGRAVNINGEN.....	3
5.1 Problemstillinger – prioriteringer.....	3
5.2 Utgravningsmetode.....	4
5.3 Utgravningens forløp.....	4
5.4 Kildekritiske forhold.....	4
5.5 Utgravningen.....	4
6. KONKLUSJON.....	7
7. LITTERATUR	7
8. VEDLEGG	7
8.1. Liste over kullprøver	7
8.2. Fotoliste	7

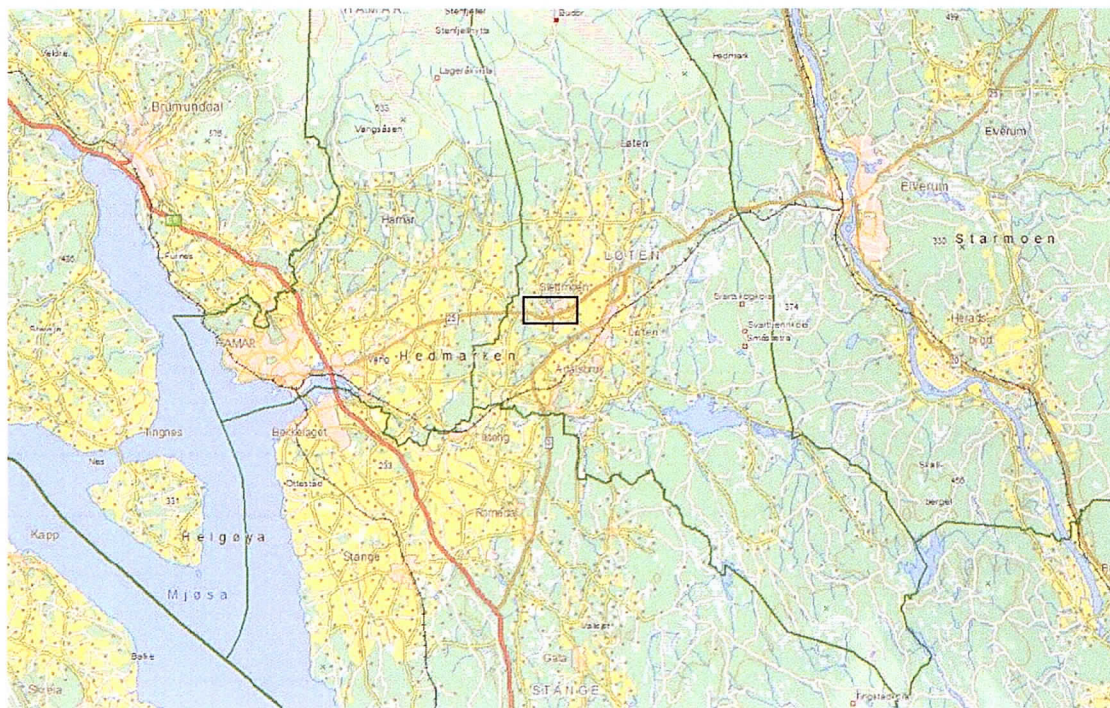
RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING AV KULLGROP OG RYDNINGSRØYS

NORDERHOV ØSTRE, 17/1., LØTEN, HEDMARK

RAPPORT VED JOSTEIN BERGSTØL

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Reguleringsplan for Norderhovskogen til boligformål.

2. DELTAGERE, TIDSROM

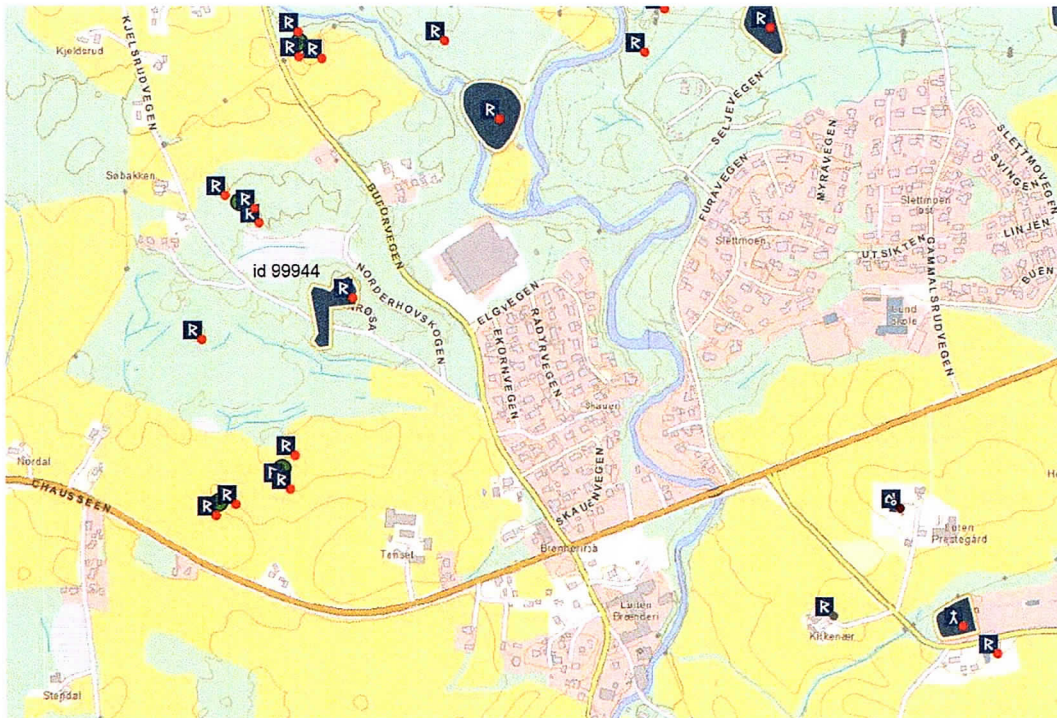
Feltleder Jostein Bergstøl, feltassistent, Åsa Celius.
2.-3. oktober 2007.

3. FORMIDLING

Ingen

4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER

Planområdet ligger like nord for Brenneriroa og eksisterende rv 25 i Løten kommune. Området ligger omlag 250 moh, og er i dag dekket med skog av gran og furu. Deler av området er myrlendt, men de registrerte kulturminnene ligger på et høydedrag med bedre drenering. Det er registrert to rydningsrøyser og to kullgroper. I tillegg er det ei tjæremile (R2) som ligger på sørsiden av Kjellsrudvegen, og dermed utenfor tiltaksområdet.

Enkeltminne 99944-1. Kullgrop (R1 i fylkeskommunens rapport). Dette er ei klart markert, stor og dyp grop som måler ca 10 m i diameter ytre mål.

Enkeltminne 99944-3. Røys (R3). Dette er ei lav og delvis overgrodd røys. Den er noe utkastet mot V, og inneholder 2-3 lag stein. Den er ca. 2-3 m i diameter (oval til sirkulær). Den bærer preg av å være ei rydningsrøys.

Enkeltminne 99944-4. Røys (R4). Dette er ei klart markert og delvis overgrodd røys beliggende på samme høydedrag som røys id 99944-3 og kullgrop id 99944-1. Den er av samme karakter som røys id 99944-3.

Enkeltminne 99944-5. Kullgrop (Var ikke med i rapporten). Ytre mål av kullgropa er ca 7 meter i diameter, den er ca 0,9 m dyp, og klart markert i terrenget med voll.

5. UTGRAVNINGEN

5.1 PROBLEMSTILLINGER – PRIORITERINGER

Prosjektplanen la opp til at følgende problemstillinger skulle søkes belyst.

- Datering. Når var rydningsrøysene i bruk?
- Er det spor av flere bruksfaser i røysene?
- Er det knyttet lag med dyrkningsjord til røysene?
- Er det mulig å se dyrkningsflater i terrenget?
- Er kullgropene gravd ned i dyrkningsflatene eller er de eldre enn dyrkningen?
- Hvilken datering har kullgropene
- Hva er formen på bunnen av kullgropene?
- Inneholder de flere faser?

5.2 UTGRAVNINGSMETODE

Kullgropa R1 ble dokumentert i plan og snittet med gravemaskin. Underveis ble gropas bunnform dokumentert med foto. Plan og profil ble tegnet i 1:50. Røysa R3 ble avtorvet på østsiden og dokumentert med foto og tegning, før den ble snittet med maskin. Tegning i 1:20.

5.3.UTGRAVNINGENS FORLØP

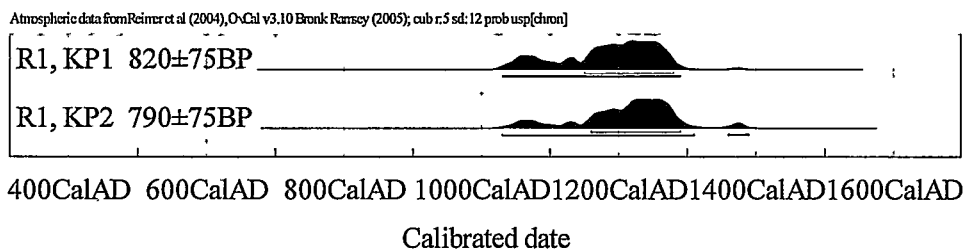
Undersøkelsen forløp som planlagt. Reise Oslo-Løten 2. oktober. Gjenfinning, rydding og dokumentasjon av kulturminnene. 3. Oktber fikk vi maskin på morgenen. Snitting, tegning og graving utover dagen. Retur til Oslo på kvelden.

5.4 KILDEKRITISKE FORHOLD

Ingen særskilte. Kaldt, men OK vær.

5.5 UTGRAVNINGEN

Snitting av **kullgropa R1** viste at den var flat i bunnen, med firkantet form (se bilde). Dette er den dominerende konstruksjonsmåten i Hedmark (Larsen 2009, Rundberget 2007). Gropa hadde ytre mål 8,2x8,1m, og indre mål 3,6x3,4m. Dybden til bunnen av gropa var 1,2 m, og dybden til bunnen av kullaget var 1,45 m.

Kun furu i analysert kull

Kullgropa R1 hadde firkantet form

Slike store kullgroper er gjerne tolket som smiekullgroper (Larsen 2009:119). Siden denne ligger uten tilknytning til jernvinneanlegg og nær dyrket mark, er en slik tolkning sannsynlig.

Profil av kullgrop R1

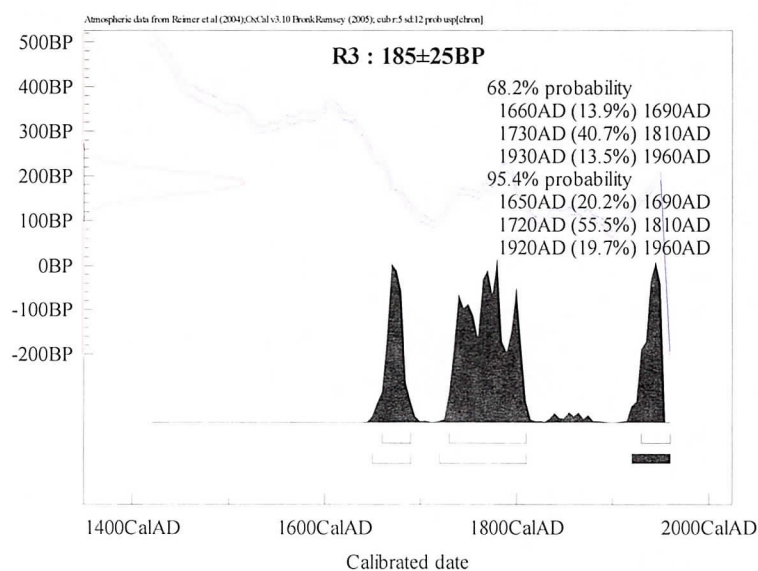
Under snitting kunne det se ut som det var to faser. Dateringene kunne ikke bekrefte dette sikkert. Hvis det har vært to brenninger, ligger i så fall disse nær i tid. De to lagene ble datert henholdsvis 1165-1285 og 1210-1290 e.Kr.

Rydningrøysa R3 ble tegnet i plan. Deretter ble den østlige delen avtorvet. Under gravningen ble det observert at massene var relativt løse og at steinene ikke satt godt fast i jorda. Det ble derfor antatt at den var fra nyere tid, noe dateringene senere også viste. Det ble derfor ikke prioritert å analysere pollen. Som dateringene nedenfor viser er det størst sannsynlighet for at dyrkingen har foregått et sted mellom 1720 og 1810

Rydningrøys R2, med østlige halvdel avdekket.

Røysa ble snittet. Vi hadde maskinell hjelp til å fjerne stubber og snitte utenfor røysa, men selve steinpakningen ble gravd manuelt. Det kunne ses et dyrkningslag i profilet på nordsiden av røysa.

Bare furu i analysert kull

6. KONKLUSJON

Utgravningen viste at den store kullgropa var brukt en eller to ganger i høymiddelalderen. Trolig har det vært produsert trekull til bruk på ei nærliggende gårdsmie. Området ser så ut til å ha ligget brakk til det ble dyrket her en gang etter 1650.

7. LITTERATUR

Larsen, J. H. (2009). *Jernvinneundersøkelser. Faglig program bind 2. Varia 78*, Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo

Rundberget, B., Ed. (2007). *Jernvinna i Gråfjellområdet. Varia 63*. Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

8. VEDLEGG

8.1. LISTE OVER KULLPRØVER

Prøvenr.	C-nr.	NTNU Lab.nr.	Type	Gram	Treslag	C14-dat. ukalibrert BP
R1, KP1	C58142	T-19770	trekull	3,7	Furu	820±75
R1, KP2	C58142	T-19771	trekull	4,6	Furu	790±75
R3, KP	C58143	Tua-7506	trekull	0,3	furu	185±25

8.2. FOTOLISTE.

Fotoliste, Digitaloptakelser Cf34524

Filnavn	Motivbeskrivelse	Retning_Sett_Mot
Cf34524_001.jpg	Åkerrein	NV
Cf34524_002.jpg	Åkerrein	N
Cf34524_003.jpg	Åkerrein	
Cf34524_004.jpg	Kullgrop R1	ø
Cf34524_005.jpg	Kullgrop R1	nv
Cf34524_006.jpg	Kullgrop R1	nv

Cf34524_007.jpg	Kullgrop R1	øSø
Cf34524_008.jpg	Kullgrop R1	øSø
Cf34524_009.jpg	Kullgrop R1 under graving. Kullag.	
Cf34524_010.jpg	Kullgrop R1 under graving. Kullag.	
Cf34524_011.jpg	Kullgrop R1 under graving. Kullag.	
Cf34524_012.jpg	Rydningrøys R3, avtorvet i SØ	V
Cf34524_013.jpg	Rydningrøys R3, avtorvet i SØ	V
Cf34524_014.jpg	Rydningrøys R3, avtorvet i SØ	S
Cf34524_015.jpg	Arbeidsbilde	
Cf34524_016.jpg	Kullgrop R1, profil	Ø
Cf34524_017.jpg	Kullgrop R1, profil, nordre side	Ø
Cf34524_018.jpg	Kullgrop R1, profil, midten	Ø
Cf34524_019.jpg	Kullgrop R1, profil, søndre side	Ø
Cf34524_020.jpg	Kullgrop R1, profil, midten	Ø
Cf34524_021.jpg	Rydningrøys R3, Åsa Celius renser profil	NV
Cf34524_022.jpg	Rydningrøys R3, Delvis snittet	NNV
Cf34524_023.jpg	Rydningrøys R3, Delvis snittet	
Cf34524_024.jpg	Rydningrøys R3, profil, midten	N
Cf34524_025.jpg	Rydningrøys R3, profil, midten	V
Cf34524_026.jpg	Rydningrøys R3, profil, østre side	NV
Cf34524_027.jpg	Sjakt i åkerrein, nord for Rydningrøys R3	N
Cf34524_028.jpg	Sjakt i åkerrein, nord for Rydningrøys R3	N
Cf34524_029.jpg	Rydningrøys R3, profil, østre ende	NØ
Cf34524_030.jpg	Dyrkningsflate, øst for rydningrøys R3	Ø
Cf34524_031.jpg	Dyrkningsflate, øst for rydningrøys R3	NNØ
Cf34524_032.jpg	Prøvesjakt øst for rydningrøys R3	NØ
Cf34524_033.jpg	Kullgrop R5	N
Cf34524_034.jpg	Kullgrop R5	Ø

